

Examen VWO
2015

tijdvak 2
woensdag 17 juni
13.30 - 16.30 uur

geschiedenis

Bij dit examen hoort een bijlage.

Dit examen bestaat uit 29 vragen.
Voor dit examen zijn maximaal 77 punten te behalen.
Voor elk vraagnummer staat hoeveel punten met een goed antwoord behaald kunnen worden.

Als bij een vraag een verklaring of uitleg gevraagd wordt, worden aan het antwoord geen punten toegekend als deze verklaring of uitleg ontbreekt.

Geef niet meer antwoorden (redenen, voorbeelden e.d.) dan er worden gevraagd.
Als er bijvoorbeeld twee redenen worden gevraagd en je geeft meer dan twee redenen, dan worden alleen de eerste twee in de beoordeling meegeteld.

Door de tijd heen

Sinds het schrift bestaat, worden boeken bewaard in bibliotheken. De volgende zes gebeurtenissen hebben te maken met bibliotheken en staan in willekeurige volgorde:

- 1 De paus stichtte een bibliotheek in het Vaticaan waarin veel humanisten de vele Griekse en Romeinse werken lazen die er bewaard werden.
- 2 In Ebla (in het huidige Syrië) openden de bestuurders van de stad een bibliotheek waarin tienduizenden kleitabletten met spijkerschrift werden bewaard. Veel tabletten bevatten de administratie die zij gebruikten om de stad te besturen.
- 3 De hellenistische heerser van Egypte wilde alle boeken die door Griekse en Romeinse wijsgereen werden geschreven, verzamelen en stichtte daarvoor een grote bibliotheek in Alexandrië.
- 4 In de Duitse stad Görlitz werd de *Oberlausitzische Bibliothek der Wissenschaften* gebouwd. Vele verlichte denkers juichten de bouw toe.
- 5 Het eerste betonnen gebouw dat in Hiroshima werd neergezet na het ontploffen van de atoombom, was een bibliotheek voor kinderboeken.
- 6 De eerste openbare bibliotheek werd opgericht in Engeland om de fabrieksarbeiders te beschaven en hen in staat te stellen hun positie te verbeteren.

- 2p 1 Zet deze zes gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Prehistorie en oudheid

In Athene bestond volgens de verhalen de gewoonte om voor het begin van de volksvergadering slaven met touwen die in rode verf waren gedrenkt over de markt van Athene te laten lopen, terwijl ze de burgers richting de vergadering dreven. Een rode vlek op je kleding werd gezien als een teken van slecht burgerschap.

- 2p 2 Leg uit waardoor deze gewoonte de Atheense democratie beschermdde.

Gebruik bron 1 en 2.

Een interpretatie:

De deugden die elk van beide schrijvers aan de Germanen toeschrijft, weerspiegelen vooral de waarden, die passen bij de eigen tijd van elke schrijver.

- 4p 3 Licht deze interpretatie toe door bij elke schrijver afzonderlijk:
- de deugd te noemen die hij aan de Germanen toeschrijft en
  - een verklaring te geven waarom de schrijver juist deze deugd waardeert vanuit de tijd waarin elke schrijver leeft.

De middeleeuwen

Gebruik bron 3.

Met deze bron zou je de volgende drie conclusies kunnen ondersteunen:

- 1 In Friesland is in de achtste eeuw het hofstelsel in gebruik.
- 2 Karel de Grote doet pogingen zijn rijk te centraliseren.
- 3 De economie van de Friezen is voor die tijd bijzonder.

- 3p **4** Toon bij elke conclusie aan dat de bron deze conclusie ondersteunt, telkens met een verwijzing naar de bron.

Enkele gebeurtenissen uit de geschiedenis van Deventer, die te maken hebben met de manier waarop de stad stadsrechten kreeg:

- 1 In 1114 verleende keizer Henrik V aan Godebald, bisschop en vorst van het Sticht Utrecht (waartoe Deventer behoorde), de ring en bisschopsstaf ter bevestiging van zijn verkiezing tot bisschop van Utrecht.
- 2 In 1118 bevestigde Godebald, met andere bisschoppen, dat Hendrik V in de kerkelijke ban werd gedaan nadat de keizer in conflict was geraakt met de paus.
- 3 In 1122 raakte Godebald in conflict met de stad Utrecht waarna keizerlijke troepen de burgers van Utrecht te hulp schoten. De keizer won met steun van de inwoners van Deventer en de bisschop werd gevangen gezet.
- 4 In 1123 ontving Deventer van Hendrik V stadsrechten.

Op grond van deze gebeurtenissen concludeer je dat de verkrijging van stadsrechten door Deventer past bij verschillende kenmerkende aspecten van de middeleeuwen.

- 4p **5** Leg bij twee van deze gebeurtenissen uit, welk verschillend kenmerkend aspect uit de middeleeuwen daarbij past.

Vroegmoderne tijd

Gebruik bron 4.

Een bewering:

Door het werk van Arabische geleerden als Albucasis is er continuïteit tussen de Grieks-Romeinse en de West-Europese cultuur.

- 2p **6** Geef aan:
- welke continuïteit dat is en
  - welke verandering de Renaissance hierin bracht.

Gebruik bron 5.

Een bewering:

Uit dit bronfragment blijkt, dat de Satisfactie wel past bij de Pacificatie van Gent, maar niet bij de Alteratie van Amsterdam.

- 3p 7 Ondersteun deze bewering door de strekking van de Satisfactie te vergelijken met de strekking van de Pacificatie van Gent en met de Alteratie.

Gebruik bron 5.

Uit de Satisfactie blijkt, dat de godsdienstpolitiek van Willem van Oranje succesvol is.

- 3p 8 Toon dit aan door aan te geven:
- zonder bron welke godsdienstpolitiek Willem van Oranje voorstond en
  - zonder bron wat hij daarmee wilde bereiken en
  - met bron waardoor de overeenkomst met Amsterdam een overwinning voor zijn opvatting is.

Gebruik bron 6.

Uit deze bron blijkt dat omstreeks 1588 de opstandige Nederlandse gewesten staatkundige problemen hebben die met elkaar samenhangen.

- 3p 9 Geef aan:
- welke twee staatkundige problemen uit dit fragment naar voren komen en
  - zonder bron welke oplossing voor deze problemen na het vertrek van Leicester werd gekozen.

Voor de Spaanse koning is informatie over de relatie tussen de Republiek en Engeland (*zie bron 6*) juist in 1588 erg belangrijk.

- 2p 10 Leg dit uit.

Gebruik bron 7.

De opvatting die Gerard Noodt in deze rede uiteenzet, vertoont overeenkomst met ideeën van Locke.

- 2p 11 Geef aan welke overeenkomst er bestaat tussen:
- de opvatting van Noodt en de opvatting van Locke over het bestuur van een staat en
  - de opvatting van Noodt en de opvatting in het Plakkaat van Verlatinge hierover.

Gebruik bron 8.

In deze bron geeft Diderot zijn visie op het stadhouderschap in de Republiek.

- 3p 12 Toon aan:
- met een voorbeeld uit de bron dat deze visie verlicht te noemen is en
  - dat Diderot in deze bron kritiek geeft op de staatsinrichting van Frankrijk.

Twee gegevens:

- 1 In 1793 voerde de radicale Franse regering een nieuwe jaartelling in. Met terugwerkende kracht werd het jaar 1792 gekozen als jaar 1 van de nieuwe kalender.
- 2 In 1806 keerde Frankrijk onder Napoleon (na zijn keizerskroning in 1804) terug naar de christelijke jaartelling.

2p 13 Geef bij elke keuze aan, op welke politieke overweging deze mogelijk was gebaseerd.

In 1796 besloot het bewind in Nederland:

"Er kan of zal geen bevoorrechte of heersende kerk in Nederland geduld worden, alle plakaten en resoluties (besluiten) der gewezen Staten-Generaal, uit het oude stelsel der vereniging van kerk en staat geboren, worden beschouwd als vernietigd."

2p 14 Leg uit dat dit besluit past bij twee verschillende kenmerkende aspecten van die tijd.

Door de tijd heen

De volgende zes gebeurtenissen hebben te maken met nationalisme in de negentiende en twintigste eeuw in Europa:

- 1 In Wenen negeerden de staatslieden tijdens het Congres het opkomend nationalisme doordat zij de situatie van vóór de Franse Revolutie zoveel mogelijk herstelden.
- 2 Na de val van de Muur maakten veel volkeren zich los uit de Sovjet-Unie en stichtten een eigen staat.
- 3 Met een beroep op hun nationale gevoelens liet de Franse legerleiding Parijse taxichauffeurs soldaten aanvoeren om de Slag bij de Marne uit te vechten.
- 4 In Frankfurt kwam een parlement bijeen waarin werd geprobeerd door onderhandelingen de Duitse eenheid tot stand te brengen.
- 5 In Brussel brak een opstand uit tegen koning Willem I.
- 6 In de Spiegelzaal van het paleis van Versailles werd het Duitse keizerrijk uitgeroepen.

2p 15 Zet deze zes gebeurtenissen in de juiste chronologische volgorde, van vroeger naar later. Noteer alleen de nummers.

Moderne tijd

In 1866 brak in Maastricht een cholera-epidemie uit. Als gevolg van deze zeer besmettelijke ziekte overleden 298 inwoners, waarvan 295 arbeiders en armen. Deze cijfers komen uit een overheidsrapport, waarin per straat werd bijgehouden waar slachtoffers vielen.

- 6p **16** Leg uit welke oorzaak-gevolgrelatie er bestond tussen:
- de Industriële Revolutie en deze epidemie en
  - de belangstelling van de overheid voor deze epidemie en de sociale kwestie en
  - de sociale kwestie en de voortschrijdende democratisering.

Stel, je maakt een tentoonstelling over de geschiedenis van Afrika in de negentiende eeuw. Je wilt de periode van het modern imperialisme in Afrika laten beginnen met de Conferentie van Berlijn (1884-1885).

- 1p **17** Geef een argument voor de keuze van deze conferentie als beginpunt.

Gebruik bron 9.

Veel historici zijn van mening dat de uitspraken van Von Hindenburg een grote invloed hebben gehad op de stabiliteit van de Republiek van Weimar.

- 3p **18** Ondersteun deze interpretatie door aan te geven:
- waar Von Hindenburg de rijksregering en politieke partijen van beschuldigt en
  - welk motief Von Hindenburg heeft voor deze beschuldiging en
  - welke invloed deze beschuldiging heeft gehad op de stabiliteit van de Republiek van Weimar.

Gebruik bron 10.

- 2p **19** Leg uit dat het *Stahlhelmmanifest* zich tegen het Dawesplan keert.

Gebruik bron 10.

Uit deze bron blijkt dat er veel overeenkomsten bestaan tussen opvattingen van *Stahlhelm* en bepaalde nazi-ideeën.

- 2p **20** Noem twee van die overeenkomsten, een op het gebied van het Duitse expansionisme en een op het gebied van het bestuur van Duitsland.

Gebruik bron 11.

Tekenaar Karl Arnold geeft in zijn prent een mening weer over ontwikkelingen in de Duitse samenleving in 1933.

- 4p **21** Geef aan, telkens met een verwijzing naar de bron, welke mening hij hier weergeeft over:
- de rol van de NSDAP in het Duitse bestuur en
  - de burgerrechten in Duitsland.

Een bewering:

Voor iemand die op de hoogte is van de opvattingen van Von Hindenburg in 1919 (*zie bron 9*) komt de maatregel over de vlaggen uit 1933 (*zie bron 11*) niet als een verrassing.

2p **22** Ondersteun deze bewering.

Gebruik bron 12.

Bij deze bron passen twee conclusies:

- 1 Er bestaat een verband tussen het totalitaire karakter van het naziregime en deze medische experimenten.
- 2 Deze medische experimenten zijn gericht op het versterken van de Duitse *Volksgemeinschaft* in Europa.

2p **23** Ondersteun elk van beide conclusies met de bron.

Gebruik bron 13.

Tekenaar Herblock geeft in deze prent een mening weer over het doel van het Marshallplan.

4p **24** Licht deze prent toe door aan te geven:

- met twee verwijzingen naar de bron welke mening de tekenaar hier weergeeft en
- zonder bron wat de officiële opvatting in de Sovjet-Unie was over het Marshallplan.

Gebruik bron 14.

In deze prent geeft de tekenaar een mening weer over de buitenlandse politiek van president Johnson in 1964 in Zuidoost-Azië.

4p **25** Licht deze prent toe door:

- met een verwijzing naar de prent uit te leggen welke boodschap door de prent wordt weergegeven en
- zonder bron aan te geven waardoor Johnson zijn beleid veranderde en
- zonder bron aan te geven wat die verandering inhield.

Een historicus beschreef de Brezjnev-doctrine als de Russische tegenhanger van de Truman-doctrine.

2p **26** Leg met de kern van de Brezjnev-doctrine uit welke redenering hij daarbij volgde.

Tussen het loslaten van de Brezjnev-doctrine door Michael Gorbatsjov en de val van de Berlijnse Muur bestaat een verband.

2p **27** Leg uit welk verband dit is.

Let op: de laatste vragen van dit examen staan op de volgende pagina.

Gebruik bron 15.

Een interpretatie:

Het Angola-comité legt in dit affiche een verband tussen twee kenmerkende aspecten van de twintigste eeuw.

- 2p **28** Licht deze interpretatie toe door die twee kenmerkende aspecten telkens te verbinden aan een onderdeel van de bron.

In de jaren 1960 brengt het Amerikaanse platenlabel Columbia een aantal albums uit met protestliederen van Bob Dylan. Eind jaren zestig adverteert Columbia onder de leuze: *The Revolutionaries are on Columbia* (de revolutionairen zitten bij Columbia).

Het repertoirebeleid van Columbia past bij een ontwikkeling uit de jaren zestig.

- 2p **29** Noem die ontwikkeling en geef aan welk verband er bestond tussen deze ontwikkeling en een kenmerkend aspect van de moderne tijd.

Bronvermelding

Een opsomming van de in dit examen gebruikte bronnen, zoals teksten en afbeeldingen, is te vinden in het bij dit examen behorende correctievoorschrift, dat na afloop van het examen wordt gepubliceerd.